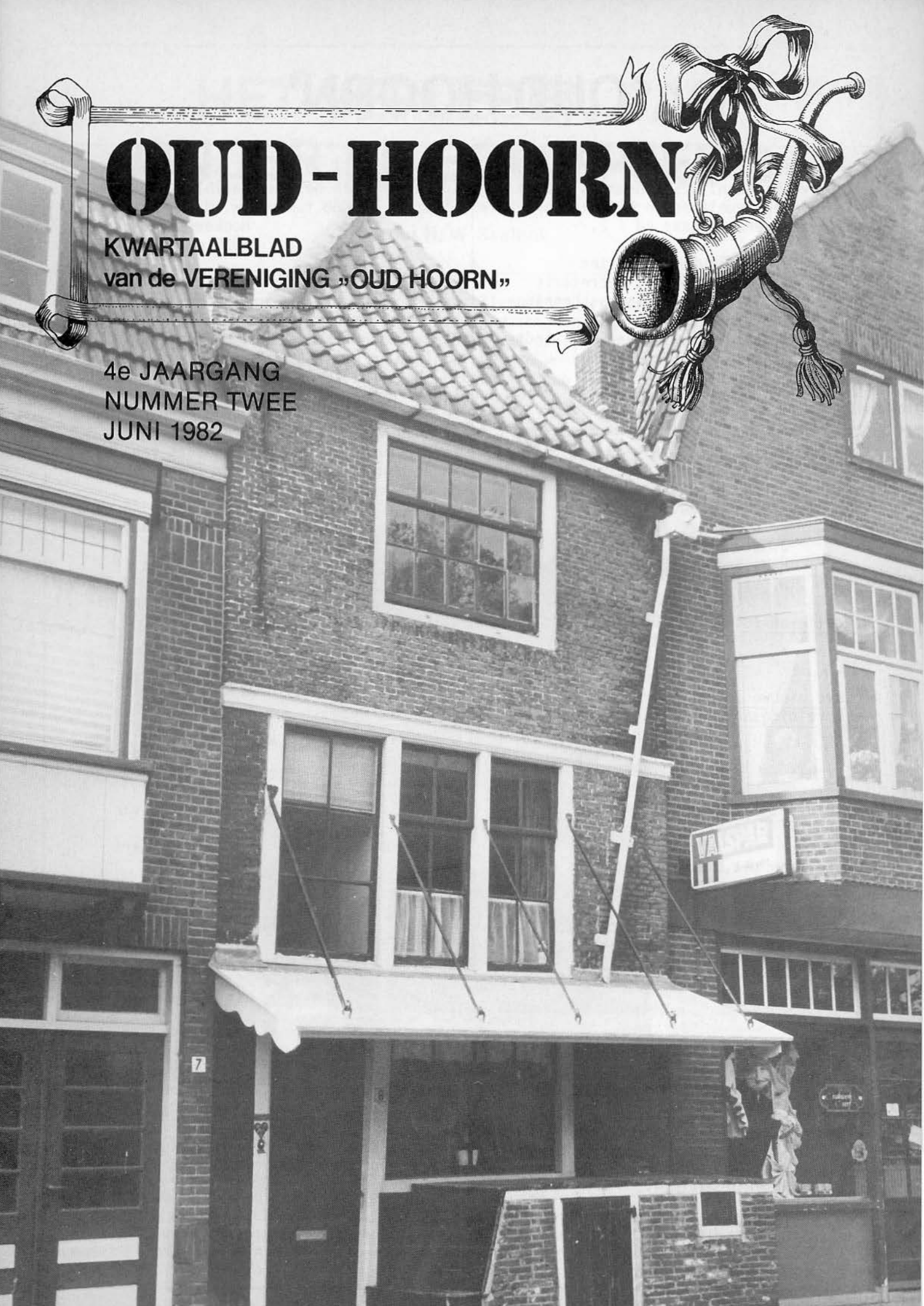

OUD-HOORN

KWARTAALBLAD
van de VERENIGING „OUD HOORN“

4e JAARGANG
NUMMER TWEE
JUNI 1982

7

'OUD-HOORN'

Kwartaalblad van de Vereniging "Oud-Hoorn".
Gratis voor leden. Losse nummers via de
Hoornse boekhandelaren en bij het versprei-
dingsadres verkrijgbaar ad f 2,--.

Bestuur: J.M. Baltus, voorzitter
L.P.M. Hoogeveen, secretaris
mw. M. Roest-Prestupa, penning-
meesteresse

Leden: mw. J. Schouwink-van der Windt
A. de Graaf (archivaris)
Y.J. Hangelbroek
H.W. Saaltink
A. Boezaard

Redactiecommissie:

J. Buiten
J.L.N. Dijkstra
L.P.M. Hoogeveen
C. Kuppens
J.M. Onstenk
H.W. Saaltink
W. Vingerhoed

Redactie-adres: J.L.N. Dijkstra
Rotiusstraat 46
1624 GC HOORN tel. 17117

Opgave nieuwe leden en tevens
verspreidingsadres: C. Kuppens
Botter 39
1625 DC HOORN
tel. 33923

Secretariaat: Postbus 346
1620 AH HOORN

Drukker van dit blad: "Edecea" te Hoorn.

Contributie: f 20,-- per jaar, inclusief
toezending van het kwartaalblad.
Giro: 21 44 888 t.n.v. mw. M. Roest-Prestupa
Hoeker 2
1625 CA HOORN

Archiefdienst Westfrieze Gemeenten:
Het streekarchief is gevestigd in het Stad-
huis van Hoorn, Nieuwe Steen 1, tel. 31234.
Postadres: Archiefdienst Westfrieze Gemeenten
Postbus 603
1620 AR HOORN

De studiezaal is geopend van maandag t/m
vrijdag van 9.00 - 17.00 uur en
iedere tweede en vierde woensdag van de
maand van 19.00 - 22.00 uur (behalve juli
en augustus).
Tussen 12.30 en 13.30 uur en ná 16.45 uur
kunnen geen stukken worden aangevraagd.

Tarieven (gewijzigd per 1-1-1982):
door het archief verricht onderzoek f 9,--
per half uur; fotokopieën van rijksarchi-
valia f 0,40 en overige f 0,65.
Eigen onderzoek op de studiezaal en het
lenen van boeken uit de bibliotheek (niet
alles wordt uitgeleend) is "gratis".

Westfries Museum:
Rode Steen 1, Hoorn (tel. 15597).
Geopend: 1 april - 1 oktober, werkdagen van
10.00 - 17.00 uur, zon- en feestdagen van
12.00 - 17.00 uur;
van 1 oktober - 1 april, werkdagen van
10.00 - 12.00 en 14.00 - 17.00 uur.
Alleen op zondagen in oktober en maart
van 14.00 - 17.00 uur.

OPROEP ...

voor creatieve leden, die bereidwillig zijn hun medewerking te willen verlenen aan de bouw van een maquette over de stad Hoorn anno 1650, hetwelk zijn vaste bestemming zal krijgen in de "Noorderkerk"; streefdatum voorjaar 1983.
De werkzaamheden zullen eerst in groepsverband worden uitgevoerd en zullen niet moeilijk zijn. Uw werkzaamheden zal tevens een bijdrage zijn voor de restauratie van de Noorderkerk.
Voor nadere informatie wordt u verzocht te bellen naar de heer J. Buiten (02290 - 31128).

HET VERLEDEN VAN ONDER DE BOOMPJES 8

door H. W. Saaltink

Zoals ik u in het vorige nummer heb beloofd, zullen we in de vier nummers van dit kwartaalblad die in het jubileumjaar van de vereniging verschijnen iets meer proberen te weten te komen over eigenaars en bewoners in het verleden van de vier huizen, die het eigendom zijn van "Oud-Hoorn". Haalden we de vorige maal het eerste door de vereniging gekochte pand aan de Bierkade naar voren, dit keer zullen we nagaan wat een klein onderzoek naar de geschiedenis van het pothuisje Onder de Boompjes opleverde.

Methode

De methode, die ik gebruikt heb eigenaars en bewoners van het huisje terug te vinden, wijkt slechts op ondergeschikte punten af van de werkwijze die ik in de vorige jaargang van dit blad heb geschetst. Wie dat nog eens wil nagaan legt de oude nummers er maar naast *). Elk onderzoekje op dit terrein heeft zo zijn eigen pro-

blemen en mogelijkheden. Daarom kan een richtlijn die tot in de kleinste details gevolgd moet worden, ook moeilijk worden gegeven.

In dit geval werd uitgegaan van de oudste kadastrale kaart van de stad uit 1832. Deze kaart werd vergeleken met de meest recente uitgave ervan, waarop de ligging

van het huisje bekend was. De kaarten zijn op dezelfde schaal getekend, namelijk 1 : 1250, zodat we door de beide kaarten over elkaar heen te leggen en ze bij doorvallend licht te bekijken, precies de plaats van het pandje op de oude kaart konden bepalen. Toen eenmaal met die oude kaart het kadastrale nummer was opgespoord, voor wie het weten wil, Hoorn A 63, kon ook de eigenaar in 1832 worden gevonden en met hulp van de kadastrale leggers de opvolgende eigenaars tot op de dag van vandaag. De gelegenheid ontbrak helaas een tijdrovend onderzoek te beginnen naar eigenaars en bewoners van voor 1832. Wel konden door middel van de registers van de Burgerlijke Stand en wat oude adresboekjes een aantal van de lange rij bewoners tussen 1830 en vandaag worden teruggevonden. Ik heb ook dit keer weer dankbaar gebruik kunnen maken van het onderzoek dat op dit terrein al door Arie Boezaard was verricht.

Eigenaars

Het pothuisje Onder de Boompjes stamt in zijn huidige vorm waarschijnlijk op een verdwenen topgevel na uit de 17e eeuw. De top, mogelijk een trapgevel, zal, zoals dat bij veel Hoornse huizen in de slechte tijd rond 1800 is gebeurd, zijn vervangen door de huidige. Ideaal zou het geweest zijn, als we wat bewoners of eigenaars uit die begintijd hadden kunnen opsporen, maar wie enigzins thuis is in het ter beschikking staande bronnenmateriaal, weet, dat dit een vrome, voorlopig niet te realiseren wens is. We moeten ons tevreden stellen met gegevens van na 1830. In dat jaar was het huis eigenaar van de weduwe Cornelis Sleutel, zijnde zonder beroep.

Voor wie niet zo erg thuis is in de naamsaanduiding tijdens de vroege 19e eeuw; hier wordt bedoeld de weduwe van Cornelis Sleutel. Niet vergeten, dat we toen nog een kleine 150 jaar voor het feministische tijdperk leefden. In 1830 woonde op het Grote Noord Cornelis Sleutel, koopman. Of het de man van deze weduwe is, valt niet na te gaan, want het register van de Burgerlijke Stand geeft geen overlijden van Cornelis Sleutel tussen 1830 en 1832. De familie Sleutel woonde in 1830 in ieder geval niet in het huisje. In 1837 werd het huis verkocht aan Daniël de Logie senior, een man waarvan we gelukkig iets meer weten. Het overlijdensregister van 1844 vermeldt dat op 6 maart 1844 in een huis Onder de Boompjes op 71-jarige leeftijd overlijdt Daniël de Logie, zonder beroep, geboren in Brussel en gehuwd met Eitje Gans.

Het is dus zeer waarschijnlijk dat deze Daniël van 1837 tot 1844 in het huisje gewoond heeft. Het is mogelijk deze man sociaal iets beter te plaatsen. Volgens het Volkstellingsregister van 1830 woonde hij toen nog niet in de stad, maar wel zijn zoon, Daniël de Logie jr., en wel op het Kleine Noord, wijk 5, nr. 1.

Dat is het bekende logement "De Roskam" op de hoek van het Kleine Noord en de Noorder Veemarkt.

Een afbeelding van dat oude logement kunt u vinden in het boek van Braasem en De Ruyter-de Wildt: "Hoornse Herinneringen".

De zoon bezat een bij dat adres passend beroep. Hij was namelijk rijtuigverhuurder. De familieregister tussen senior en junior staat vast, want de laatste geeft zelf het overlijden van zijn vader aan in 1844. Deze zoon zal als ondernemer een redelijk welgesteld middenstander zijn geweest. Het is niet erg waarschijnlijk, dat de vader, die in dezelfde stad woonde, tot de smalle gemeente heeft behoord. Bovendien was hij, als bezitter van een huis, ook niet geheel onbemiddeld.

Na de dood van De Logie wordt het huis in 1846 overgeschreven op naam van zijn vrouw. In een niet nader genoemd jaar wordt het verkocht aan Anthony Hout, herbergier aan het Grote Noord. Deze heeft het pand dus ook als geldbelegging gebruikt.

Dat schijnt daarna voortdurend het geval te zijn geweest. In 1884 wordt het huisje doorverkocht aan Cornelia Blauw, die een vrij groot aantal panden in de Hoornse binnenstad bezat en afwisselend in Hoorn en Amsterdam woonde.

Zij draagt het, alweer een jaar later, over aan haar in Amsterdam wonende dochter Grietje Blauw. Deze laatste verkoopt het tenslotte in 1920 aan de Vereniging "Oud-Hoorn".

Bewoners

Van de bewoners weten we nog minder. Door vergelijking van het kadastrale register met het oudste Volkstellingsregister kwamen we erachter, dat het adres in 1830 Onder de Boompjes, wijk 10, nr. 92, was. Op dit adres woonde in 1830 niemand. Of het als pakhuis ingebruik was of eenvoudig leegstond, is op dit moment niet na te gaan. Zoals we hiervoor reeds zagen, woonde er vanaf circa 1837 Daniël de Logie sr. Na zijn dood bleef zijn weduwe, Eitje Gans, er nog een tijd lang wonen, helaas voor hoe lang valt ook niet te achterhalen. Pas in de 20e eeuw kunnen we met de paar ons ter beschikking staande adresboekjes de namen van een aantal bewoners terugvinden. Bijvoorbeeld van mejuffrouw Offringa-Zwart, die er in 1912 woonde.

In 1920 is het huis in tweeën verhuurd en wel aan de weduwe H. Offringa en aan mej. C. Roovers, huisnaaister.

In het adresboekje van 1928 staat op dit adres de weduwe A. Claassen-Bruns vermeld. In 1964 woonde hier N.S. Roos-van der Valk en nu C.A.M. Meilink.

We kunnen uit deze schaarse gegevens opmaken, dat Onder de Boompjes 8 in de 19e eeuw een bescheiden volkswoning is geweest,

maar toch groot genoeg werd geacht een niet onbemiddeld figuur als een Daniël de Logie een onderkomen te verschaffen.

Geen riant herenhuis als aan het Grote Oost maar toch een goed stukje volkshuisvesting uit die tijd, en als zodanig de moeite waard om bewaard te worden.

H.W. Saaltink

*) 3e jaargang, blz. 6-9, 56-60.

„OUD-HOORN” 65 JAAR

De Vereniging "Oud-Hoorn" viert dit jaar haar 65-jarig bestaan; een periode van even zoveel jaren monumenten wel en -wee, even zoveel opboksen tegen onverschilligheid, onbegrip en vernielzucht ten aanzien van een van de mooiste stadscentra van Nederland, namelijk de Hoornse binnenstad. In 1917 begonnen Kerkmeijer en de zijnen een vuist te maken om de afbraak en verloedering een halt toe te roepen; in 1982 is de strijd bij lange na niet beëindigd. "Oud-Hoorn" heeft geen kans op een A.O.W.-rustperiode.

De meest zorgwekkende gedacht, die heden ten dage rondwaart in de hoofden van beleidmakers is: een oud bouwwerk, een monument, uit de middeleeuwen of uit de twintigste eeuw, mag behouden blijven, maar dan op voorwaarde dat het - acuut - een nuttige functie heeft. Heeft het dat op een bepaald moment even niet, dan is dat jammer voor die erfenis uit het verleden, dat toonbeeld van vakmanschap en schoonheid...

Een oud schilderij in de kelders van een museum mag niet verscheurd worden. Daar staat gevangenisstraf op. Een lege vaas in een vitrine van een museum mag niet aan scherven geslagen worden.

Een uitgelezen boek mag niet verbrand worden in het openbaar. Dat wekt onaangename

associaties op. Maar een "onnuttig" monument moet weg, geamoveerd heet dat in ambtelijke taal.

Gelukkig zijn er in en om Hoorn mensen die er tijd, moeite en geld voor over hebben om de aanwezige historische bouwkunst te bewaken.

Wel moeten er meer mensenbreinen doordrongen worden van het besef welk een toevallig, onschatbaar bezit we hebben in de vorm van die unieke land- en waterstad die Hoorn is.

Het heeft voor de jubilerende vereniging in 1982 niet zoveel zin nostalgisch terug te blikken naar het verleden, al is dat op zich echt wel boeiend. De toekomst is belangrijker, en die moet inhouden: méér belangstelling en méér begrip voor haar werkzaamheden.

De Vereniging "Oud-Hoorn" zal door haar activiteiten beslist niet rijk worden, maar zonder haar zou de stad en de gemeenschap van Hoorn een ongelooflijk stuk armer worden.

Deze laatste onbescheiden constatering mat zeker gedaan worden op de drempel naar een volgende periode in het bestaan van "Oud-Hoorn".

J.M. Baltus,
voorzitter.

1917:

bewogen maar kalm, het jaar van Kerkmeijer

J. Onstenk

Terwijl de grote volken van Europa al in het vierde jaar bezig zijn hun mannen bij honderd-duizenden onderling uit te moorden en in Rusland de revolutie uitbreekt, leidt Hoorn zijn eigen leven, stellig wel bewogen, maar ook kalm. De paardentram naar Enkhuizen rijdt dit jaar voor het laatst, er wordt besloten een elektriciteitsbedrijf op te richten, een centrale keuken wordt gevestigd aan de Ramen, zeven oude iepen op de Kaasmarkt worden geveld, hoog laaien de emoties op rond het inkorten van de kermis, en zo voort: 25 raadsvergaderingen, 862 pagina's notulen in druk. Maar hier is beperking geboden. Daarom lijkt het op deze plaats en dit uur passend om te beginnen met enkele zinnen uit het verslag "over den toestand van het West-Friesch Museum te Hoorn, gedurende het jaar 1917, uitgebracht door de Commissie van Toezicht".

Voorzitter daarvan is burgemeester A.A. de Jongh, vice-voorzitter P.J. Messchaert, secretaris A. Brouwer, penningmeester Joh. Rozendaal. Voorts zitten de raadsleden H. Schottee de Vries en B. Schermer, alsmede de heren L. de Goede, mr. C.P. Donker, H.J. Clarion (de gemeente-ontvanger), J.C. Kerkmeijer en gemeente-architect Jb. Faber in de commissie.

"Het jaar dat achter ons ligt", aldus begint Brouwer zijn geschrift, "kenmerkte zich, voor het aan onze zorgen toevertrouwde museum, door geen buitengewone voorvallen of ingrijpende gebeurtenissen".

"Integendeel": "Te midden van de rondom ons heerschende onrust en verwarring, genoot onze verzameling in ruime mate die kalmte, welke eenerzijds zoo gewenscht is voor hare ernstige ontwikkeling en verbetering, anderzijds zoo eigenaardig past bij het bezonken verleden dat zij vertegenwoordigt".

In deze plechtige sfeer wordt het aantal bezoekers "tamelijk belangrijk" genoemd: "het bedroeg 449 tegen de gewone entree van 25 cents, 77 (3 gezelschappen) tegen halve entree, en 570 (op 3 "goedkope" Zondagen) voor 10 cents, terwijl een vier-tal onderwijzers met hunne leerlingen kosteloos het museum bezochten".

Het gaat ons nu echter vooral om het slot van het in februari 1918 bij het stadsbestuur ingeleverde verslag. Want aan het einde daarvan is het ons, aldus Brouwer "aangenaam te kunnen constateren, dat de door ons in 1916 begonnen poging om in de toekomst te kunnen waken tegen ontsiering van het typisch karakter onzer stad, in 1917 met goeden uitslag is bekroond.

En wel tweezijdig: op initiatief van onze Commissie en het teekengenootschap "Debutade" alhier werd op den 6en Juni opgericht de vereeniging "Oud Hoorn", die sedert stevig gegrondvest met een ledental van 130 personen, zich tot taak stelt het verleden van Hoorn en zijn naaste omgeving voor vergetelheid te bewaren en de overblijfselen uit dat verleden te behoeden en in goeden staat te onderhouden".

Bouwplancommissie

Bovendien echter "wijzigde Hoorn's Gemeentebestuur de bestaande Bouwverordening in dier voege, dat in het vervolg nieuwe bouwwerken niet alleen wat hun inwendige inrichting betreft, maar ook naar hun uitwendig aanzicht aan de goedkeuring van Burgemeester en Wethouders zijn onderworpen. Ter voorlichting van genoemd college, wat het uitwendige aangaat, is een Bouwplan-commissie ingesteld". Ofschoon dat pas is geschied nadat bij raadsbesluit van 16 januari 1918 een reglement voor de commissie is vastgesteld, deelt Brouwer alvast mede, welke leden "op onze aanbeveling" door B. en W. zijn benoemd naast gemeente-architect Faber, die ambts-halve daarin zitting heeft: J.C. Kerkmeijer, P. Nooteboom, J. van Dorp en G.M. de Jong Schiffer. Als buitengewone leden bovendien architect P.N. Leguit uit Alkmaar, benoemd door de Maatschappij tot bevordering van Bouwkunst en architect W. v.d. Pluijm te Amsterdam, aangewezen door den Nederl. Oudheidkundigen Bond. Kerkmeijer is gekozen tot voorzitter, Nooteboom tot secretaris-penningmeester.

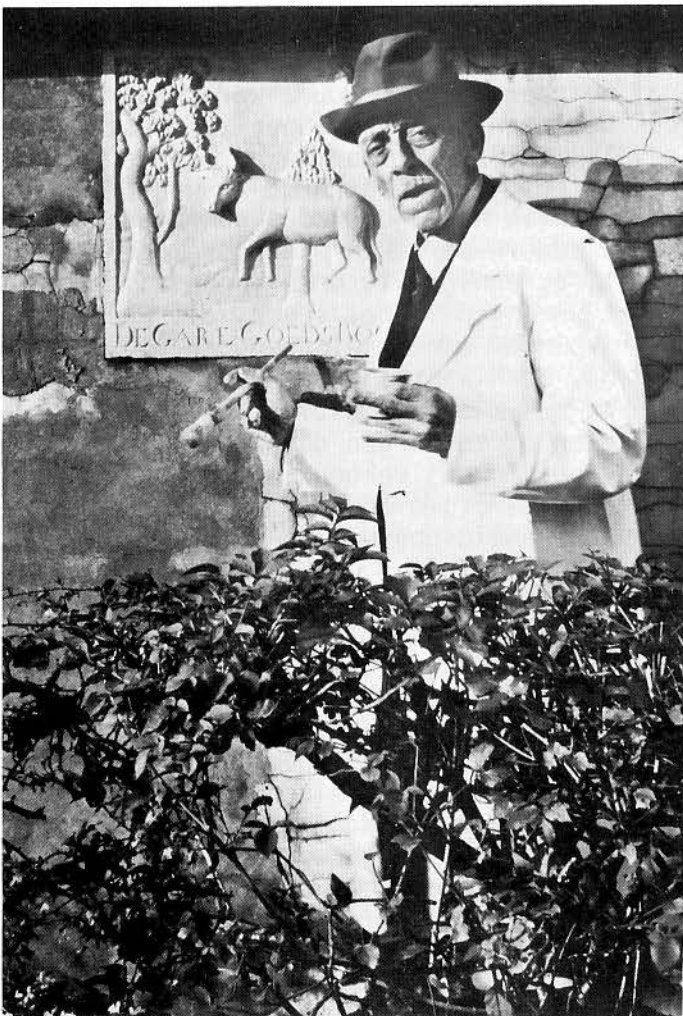
"Wij hopen en vertrouwen" - zo besluit Brouwer - "dat het aan deze twee nieuwe instellingen, in eendrachtige samenwerking, zal gelukken ontsiering te voorkomen van onze stad, die nog zoo menig fraai hoekje vermag aan te wijzen".

Tekenleraar

Ongetwijfeld mag men 1917 reeds om het bovenvermelde hêt jaar van Kerkmeijer noemen. Maar er is meer. Hij is dan al twintig jaar in de stad, op 15 september 1897 eerst tijdelijk en op 12 december 1899 definitief benoemd tot leraar in het hand- en rechtlijnig tekenen aan de Hoogere Burgerschool. De HBS is vanaf 15 november 1867 gemeentelijk geweest, gevestigd "in het voormalig Oost-Indisch Huis, staande aan de Muntstraat", aanvankelijk 4jarig en alleen voor jongens, in 1880 vijfjarig geworden en ook toelaatbaar verklaard voor meisjes "voorzoover er plaats is".

In 1900 is er in de Muntstraat een stuk aangebreid, waartoe een naastgelegen perceel is aangekocht en voor f 10.000,-- verbouwd "op een zeer te betreuren wijze" (kennelijk had Kerkmeijer toen nog weinig te vertellen).

In 1907 besluit het Rijk de school over te nemen, die vervolgens naar een nieuw gebouw buiten de veste verhuist, dat op 4 januari 1911 officieel geopend wordt.

Wat aan de Muntstraat achterblijft (ook de Rijksnormaalschool wordt er gevestigd) is de Burgeravondschool, waar Kerkmeijer ook nog tien uur lijntekenen geeft, terwijl Faber er directeur is en vaktekenen plus kennis der bouwmaterialen onderwijst. Kenmerkend voor de merkwaardige verhoudingen van toen mag heten, dat Kerkmeijer, die aan de HBS (21 lesuren) een jaarsalaris van f 2.450,-- heeft en er aan de avondschool nog f 500,-- bij krijgt, aldus een hoger ambtsinkomen geniet dan burgemeester De Jongh, die het moet doen met f 1.950,-- + vrij wonen (aan de Roode Steen), wat op f 550,-- wordt geschat. Gemeentesecretaris H.J. Room heeft een jaarwedde van f 2.400,-; van De Jongh mag men overigens veronderstellen, dat hij ook in het genot is van een knap Indisch pensioen.

In een tijd dat van de 3171 aangeslagenen in de plaatselijke inkomstenbelasting er 2059 beneden een zuiver inkomen van f 900,-- zaten, behoorde Kerkmeijer dus tot de iets meer gegoeden (de hoogste plaatselijke inkomens - vier - beliepen tussen de 22.000 en 33.000 gulden) en stellig tot de autoriteiten. Want naast twee onderwijsfuncties, het lidmaatschap van de museumcommissie en de voorzittershamer bij de nieuwe bouwplan-commissie, is hij directeur van het tekengenootschap "Debutade", dat toen 13 werkende en 64 kunstlievende leden telde en bijeen placht te komen aan de Wisselstraat in het wel zeer multifunctionele gebouw van de vroegere Stadsbank van lening (eerder Oude Vrouwenhuys, en nog eerder, St. Geertenklooster), waarin ook de muziekschool gevestigd is, de vroegere schutterijmuziek en "Toonkunst" oefenen en de Volksbibliotheek haar boeken uitgeeft.

Voorts is hij secretaris van de vereniging "de Ambachtsschool voor Hoorn en omstreken" (de school is 2 december 1912 geopend en telt voor de cursus 1917/'18 50 leerlingen: 21 voor timmeren, 26 voor smeden en 3 voor verven), waar hij weer twee bekenden ontmoet: HBS-directeur dr. W.C.L. Bronsveld als voorzitter, P. Nooteboom als directeur.

In de Frahchtwagen

De tandem Faber-Kerkmeijer doet ter plaatse nog in het bijzonder van zich spreken. Het museumverslag over 1917 herinnert "met ingenomenheid" aan de onder leiding van beide heren volbrachte herstelling van het door de gemeente einde 1916 voor f 3.250,-- gekochte perceel West 32 "In de Frahchtwagen", "dat nu weder voor lange jaren kan blijven bestaan als type van burgerlijken woningbouw in de 17e eeuw". Het werk, uitgevoerd door aannemer J. van den Berg Jz is op f 975,-- begroot, maar de restauratie blijkt tenslotte f 1.957,10 te hebben gevorderd.

In de Frahtwagen

Op 11 juni 1918 verleent de gemeenteraad, min of meer morrend, machtiging aan B. en W. om het toegestane krediet tot f 1.421,15 te verhogen, maar verwerpt een voorstel om daar bovenop nog een tegemoetkoming van f 200,-- te verlenen.

Van den Berg kan daar uiteraard moeilijk genoegen mee nemen: op 22 oktober 1918 behandelt de raad zijn verzoek om hem als-nog ten volle te doen uitbetalen.

Op voorstel van de heer Pasman wordt besloten "om deze aangelegenheid te doen onderzoeken door eene raadscommissie, tot leden waarvan, nevens den heer Pasman, worden benoemd de heeren Schottee de Vries en Van Buren Lensinck".

In de vergadering van 10 december 1918 brengt de commissie rapport uit. Zij spreekt "haar leedwezen uit, dat de opzet van bedoeld werd niet deugdelijk is geweest, aangezien een behoorlijk bestek ontbrak en de gemeente-architect (Faber) de uitvoering met mondelinge opdrachten, zonder schriftelijke bevestigingen, heeft geleid".

De commissie geeft in overweging:

1. de hogere vordering van den aannemer af te wijzen;

2. eene tegemoetkoming aan te bieden ad f 250;
3. den wensch uit te spreken, dat voortaan werken worden uitgevoerd volgens bestek dat bij aanbesteding van werk de post "onvoorzien" steeds buiten de aanneming blijft en dat nadere opdrachten van eenigszins belangrijken aard steeds schriftelijk worden gegeven, om netelige kwesties als de onderhavige te voorkomen."

Overeenkomstig dit voorstel wordt besloten.

Om de welstand

Nog even terug naar de bouwplan-commissie, het begin van het welstandstoezicht in Hoorn. In de raadsvergadering van 7 juni 1917, een dag na de oprichting van "Oud-Hoorn", wordt het voorstel van B. en W. tot wijziging van de bouw- en woningverordening behandeld en aangenomen.

Het is wel aardig, in het kort kennis te nemen van de overwegingen die daarbij door het toenmalige college (de raad zei er geen woord over; er werd zonder hoofdelijke stemming besloten) te berde werden gebracht.

Hoewel men in den tegenwoordigen tijd meer dan voorheen oog heeft voor de instandhouding van bouwwerken, uit vorige eeuwen overgebleven, en voor hetgeen overigens kan geschieden tot verfraaiing van het uiterlijk aanzien onzer stedelijke gemeenten, in welk opzicht Hoorn bij hare zustersteden zeker niet ten achter staat, aldus het college, "treft het maar al te dikwijls dat hetgeen nieuw gebouwd wordt waaronder ook begrepen het vernieuwen van bestaande gevels, zelfs niet aan de geringste eischen van uiterlijken welstand beantwoordt.

Het streven naar goedkope woningen, en welke andere oorzaken hiervoor mogen bestaan, roept, op eenige uitzonderingen na, een soort woningen in het leven, die wel is waar voldoen aan de eischen der bouwverordening, doch waarbij geen poging wordt gedaan ook maar eenigszins het oog te streelen of te zorgen dat zij passen in de omgeving. En bij verbouwing of vernieuwing van afzonderlijke gevels ziet men vaak uit een schoonheidsoogpunt de ergerlijkste dingen gebeuren".

Hierin schuilt een ernstige bedreiging voor de toekomst onzer stad, wat haar uiterlijk aanzien betreft, meent het college, dat dan in herinnering brengt dat de commissie van toezicht op het West-Friesch Museum een middel aan de hand heeft gedaan dat tot verbetering kan leiden: het instellen van een "schoonheidscommissie".

Maar: "dat daaraan bezwaren zijn verbonden spreekt van zelf", aldus het college. "Veel hangt echter af van de regeling der werkwijze van de commissie, van hare samenstelling en van haar wijze van optreden".

Dat de bezwaren te ondervangen zijn blijkt, aldus het voorstel, uit de instelling van zo'n commissie in meerdere plaatsen (Amsterdam, 's-Gravenhage, Arnhem, Schiedam, Dordrecht, Laren) "waar zij goede diensten bewijst".

Slag om de arm

"Met de instelling zonder meer zoude evenwel in menig geval nog niet veel bereikt worden, indien het aan de belanghebbenden bleef overgelaten van de wenken der commissie al dan niet gebruik te maken". Daarom behoort aan B. en W. de bevoegdheid te worden verleend, de voldoening aan eisen van welstand als voorwaarde voor de bouwvergunning te stellen. "Allerminst behoeft gevreesd, dat het bouwen dan duurder wordt, daar de ervaring elders heeft bewezen,

dat de commissie dikwijls werkt in de richting van vereenvoudiging". Bedoelde bevoegdheid blijkt (alleen) voor te komen in de bouwverordeningen van Laren en Leeuwarden. Toch is zij belangrijk, aldus het voorstel, want de commissie kan B. en W. dan voorlichten "bij alle bouwwerken, waarvoor dit college van zijn dan ruimere bevoegdheid tot het stellen van nadere eischen uit een oogpunt van welstand meent te moeten gebruik maken".

De soep zal echter niet te heet worden gegeten. "Immers, aldus het voorstel", komt het ons niet ondienstig voor, aan te tekenen "dat wij ons voorstellen dat burgemeester en wethouders wel nooit anders dan een zeer spaarzaam gebruik van bedoelde bevoegdheid zullen maken.

Straten waarvan eenmaal een zeker soort gelijkvormige huizen het karakter daarvan heeft bepaald; achterbuurten en in het algemeen die stadsgedeelten waar niets meer te redden is of die zeer weinig in het oog vallen, komen voor de gemeentelijke welstandszorg niet in de eerste plaats in aanmerking.

Waar een nieuwe wijk wordt aangebouwd, op in het oog vallende punten en, vooral, waar het geldt iets moois te behouden of iets heel leelijks te voorkomen, hoofzakelijk in deze gevallen zullen B. en W. nadere eischen stellen".

Tot slot wijzen zij er nog op, dat beroep openstaat op de gemeenteraad bij niet-goedkeuring van een bouwplan.

Aldus dan kwam in 1917 een nieuw artikel in de bouwverordening, luidende: "Het uiterlijk van een gebouw, met al wat daartoe behoort, hekken, muren en dergelijke, moet zoodanig zijn dat het noch op zich zelf, noch in verband met de omgeving uit een oogpunt van welstand aanstoot kan geven.

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd te dien aanzien nadere eischen te stellen. "Voorts werd bepaald, dat ter beoordeling van den bouw voortaan ook geveltekeningen op een schaal van ten minste 1 à 100 zouden moeten worden ingediend en niet alleen maar plattegronden en doorsneden.

Het bestaan van een schoonheidscommissie werd overigens niet in de bouwverordening opgenomen, maar begin 1918 bij reglement vastgelegd.

Molens exit

Brouwer's museumverslag over het daarop volgende jaar 1918, geschreven met "een gevoel van weldadige rust" nu de wereldstrijd ten einde is, vermeldt dat "de gemeentelijke bouwplan-commissie met lof-felijke zorg ontsiering van ons eigenaardig stadsschoon zooveel mogelijk tracht te verhinderen" zodat de museumcommissie zich op haar beurt ontheven kan achten van de taak "om te wijzen op minder gunstige of verblijdende verschijnselen in deze opzichten". Maar wel memoreert Brouwer "het voor ons stadsbeeld zoozeer te betreuren verdwijnen in 1918 van de twee windmolens aan de Weel en het Pelmolenpad, zoodat er nu nog slechts één overblijft van de zeven molens, die, bij heugenis van ouderen van dagen, onze stad omringden, nog ongerekend de 3 watermolens aan den Oosterdijk".

Inderdaad zat hier het gat in een verordening, die naar haar aard op bouwen en verbouwen was toegesneden: zij kon geen afbraak voorkomen. En zo kon Brouwer slechts het verdwijnen bejammeren van de molens "die met hunne massieve en toch fijn gesilhouetterde vormen, en met hunne omhoogstrevende lijnen, zoo weldadig doorbraken en aanvulden de langgerekte horizontale lijn van het vlakke Hollandsche landschap".

OOK DE VAKSCHOOL VOOR MEISJES WAS VAN 1917

Een ook maar in de verte volledig beeld te schetsen van wat de stad Hoorn en haar gemeentebestuur in 1917 bezighield, zou de perken van dit nummer zozeer overschrijden, dat moet worden volstaan met nog maar een enkele aanduiding van wat er, behalve het optreden van de sprankelende Kerkmeijer, zoal gebeurde.

Vermeldenswaard is zeker de toen nieuwe levensfase van het laatstelijk als buurthuis Het Hop bekende en inmiddels gesloopte pand aan het Kerkplein. Daar was eertijds gevestigd de in 1881 opgerichte Eerste Burgerschool voor meisjes. Deze was echter in 1915 tegelijk met de Eerste Burgerschool voor jongens (aan het Nieuwe Noord) opgeheven en samengevoegd tot een Eerste Burgerschool voor jongens en meisjes, waarvoor aan de Draafsingel, hoek Messchaertstraat, een nieuw gebouw werd gezet.

Ook dat project kende trouwens een lange nasleep: omdat het nauwelijks was onderheid zakte het scheef weg tot wel 55 cm toe, nog gezwegen van tocht, stank en andere feilen. Na twee commissie-rapporten en herhaalde discussies, sprak de raad op 23 december 1919 een vonnis over gemeente-architect Faber uit: B. en W. werden uitgenodigd hem ter zake te onderhouden "en hem het ernstig misnoegen van den gemeenteraad te doen kennen".

Het vrijgekomen pand aan het Kerkplein werd bij raadsbesluit van 28 juni 1917 bestemd voor de vestiging van een op te richten vakschool voor meisjes.

Ook het aangrenzende perceel Kerkplein 37 werd aangekocht voor f 7.500,--; het benedenhuis zou dienen als woning voor de conciërge en het bovenhuis tot woning voor de directrice. Inbegrepen deze aankoop werden de totale kosten van aan- en verbouwen bij de oude school begroot op f 23.600,--, waarvoor twee giften van f 10.000,-- beschikbaar waren: een "van een onbekende" en een "van de Vaderlandse Maatschappij".

Tot directrice werd op 25 september 1917 mej. A.M. Kam benoemd, tevens lerares in wasbehandeling, huishoudkunde en gezondheidsleer, dat alles voor f 1.400,-- per jaar.

De vakschool werd begin 1918 gedeeltelijk (slechts toegankelijk voor de leerlingen van de bestaande stads-naai- en breischool, waarvan de regentessen een stevige vinger in de pap hielden) geopend. Zij telde over 1918 gemiddeld 31 leerlingen, voor wie ook leraressen costumnaaien, lingerienaaien en koken in de weer waren, alsmede een assistente voor nuttige handwerken. Conciërge werd A. van Duin, jaarwedde f 520,--.

J. Onstenk

De sloop van het pand aan het Kerkplein in 1981

HET WESTFRIES MUSEUM IN 1917

Hoorn in 1917. Het leven zelfs in een kleine stad als Hoorn toen was, kan niet in een paar regels gevangen worden. Er is getracht in dit nummer een paar aspecten van het leven in deze provincieplaats van toen onder uw aandacht te brengen om u een wellicht onvolledig beeld van de sfeer in de stad in het geboortjaar van onze vereniging te geven. Het leek zinvol, daarbij ook aandacht te schenken aan het culturele aspect met name zoals dat tot uiting kwam in het reilen en zeilen van het Westfries Museum. Alvorens daarmee te beginnen een paar algemene opmerkingen.

Allereerst moeten we bedenken, dat alles hier op bescheiden schaal gebeurde. De stad had in het genoemde jaar een bevolking van slechts 11,5 duizend zielen. Cultuur was nog geen gemeengoed. Het aantal mensen dat over voldoende geld en vrije tijd beschikte om zich met de schone zaken des levens bezig te houden, was beduidend minder dan nu. Natuurlijk mogen we niet zeggen, dat de mensen, die sociaal gezien, wat lager op de ladder stonden, geen cultuur hadden. De uitbundige kermissen, de verschillende muziek- en toneelgezelschappen zijn een bewijs van het tegendeel.

Maar ze was anders gericht, meer ontspanning, dan inspanning. De liefhebbers van zaken "waar je wat van meenam" vinden we in die dagen meer bij de bovenlaag van de samenleving, ambtenaren, de wat grotere en de intellectuelen. En natuurlijk bij de links georiënteerde arbeiders, de "rooien" en de uit die kringen voorkomende onderwijzers.

Er is overigens nog te weinig onderzoek verricht om over dit soort zaken voor kleine plaatsen als Hoorn meer dan een paar algemene, niet zo veel zeggende opmerkingen te maken.

Slechts betrekkelijk weinig mensen deden dus aan "cultuur". Een natuurlijk gevolg daarvan was, dat we in de organisaties en instellingen, die zich op het culturele vlak bewogen, steeds weer dezelfde namen tegenkomen. Bovendien was het aantal van die organisaties ook weer beduidend minder dan in onze eigen dagen. En ook minder gespecialiseerd. Monumentenzorg was tot 1917 typisch een zaak van het Westfries Museum, ook al omdat de motor achter zowel het een als het ander de legendarische Kerkmeijer was. We vinden dan ook in de jaarverslagen van het museum steevast enkele regels gewijd aan de afbraak van een historische pand. Maar ook andere onderwerpen.

Werkruimte van een ambtenaar bij het Kantongerecht in 1924 in het museumgebouw.

In het jaarverslag van 1917 wordt - hoe kan het ook anders - de oprichting van "Oud-Hoorn" gememoreerd, maar ook de instelling van de bouwplancommissie, die het College van B & W moet adviseren over het uiterlijk van nieuw op te trekken gebouwen. Natuurlijk komen we ook hier Kerkmeijer weer tegen met naast hem de gemeente-architect Faber en bekende ambachtsschool-leraar Nooteboom. De belangrijkste berichten die we op het monumentenfront tegenkomen in dit verslagjaar zijn de zojuist gereedgekomen restauratie van de "Frahchtwagen" aan het West en van het Admiraliteitsglas in de Oosterkerk.

Het Westfries Museum bestond in 1917 36 jaar. Het was voortgekomen uit een initief van burgemeester Van Dedem uit 1876 en voor het publiek opengesteld in 1881. De verzameling - vooral in 1893 en 1906 belangrijk uitgebreid met legaten uit de regentenfamilies De Vicq en De Vicq-Carbasius - was eigendom van de gemeente, die als tentoonstellingsruimte daarvoor het oude Statencollege aan de Rode Steen van het Rijk gehuurd had. De situatie verschilde in zoverre met de huidige, dat het gebouw gedeeld moest worden met het kantongerecht. Hoewel de verzameling kleiner was dan nu, wordt in de verslagen rond 1917 en nog lang daarna geklaagd over ruimtegebrek.

Pas in het begin van de dertiger jaren zou het de Gemeente lukken ook over de rest van het gebouw voor het museum de beschikking te verkrijgen.

De hierbij afgedrukte foto geeft een beeld uit 1924 van het niet zo erg riante onderkomen van een van de justitie-ambtenaren in het museumgebouw.

Museum en gemeente-archief waren nog niet gescheiden en werden beheerd door een Commissie van Toezicht, waarvan de leden door de Gemeenteraad werden benoemd, met uitzondering van de burgemeester, die uithoofde van zijn functie het voorzitterschap bekleedde. In 1917 was dat burgemeester De Jongh. Voor zover ik heb kunnen nagaan bestond die commissie hoofdzakelijk uit notabelen. Het waren P.J. Messchaert, vice-voorzitter, de zilversmid Johan Rozendaal als penningmeester, A. Brouwer als secretaris en verder L. de Goede, de kantonrechter Mr. P.C. Donker, H.J. Clarion, de gemeente-architect J. Faber, de kaashandelaar Schottee de Vries en de wijnkoper B. Schermer als leden.

Het dagelijks bestuur werd uitgeoefend door een Huishoudelijke Commissie uit de grote commissie. Hierin kon de secretaris Brouwer min of meer vergeleken worden met de latere conservator. De werkzaamheden in het museum waren toen nog niet zo uitgebreid, dat de man er een dagtaak aan had.

Als conciërge fungeerde een zekere Jacob Kooy. Hij leidde de bezoekers rond en hield samen met zijn dochter het gebouw schoon. Op drukke dagen werd assistentie verleend door enkele heren - want dat waren het ten slotte toch wel - uit de Commissie van Toezicht.

Het leek me het beste voor een goed overzicht van het jaar 1917 in het museum het jaarverslag te volgen. Secretaris Brouwer laat in de opening van dit verslag merken, dat toch wel iets van de wereldschokkende gebeurtenissen van buiten tot het stille provinciestadje aan de Zuiderzee waren doorgedrongen. De Eerste Wereldoorlog was zijn vierdejaar ingegaan en in Rusland was de revolutie uitgebroken. De openingssinnen zijn tē kenmerkend voor de gezapige sfeer van die tijd om ze hier weg te laten: "Te midden van de rondom ons heersende onrust en verwarring, genoot onze verzameling in ruime mate die kalmte, welke eenerzijds zoo gewenscht is voor hare ernstige ontwikkeling en verbetering, anderzijds zoo eigenaardig past bij het bezonken verleden dat zij vertegenwoordigt".

Gebouw en verzameling verkeerden in redelijk goede staat. Overigens was er weinig geld voor onderhoud, want de restauratie van het gebouw uit de jaren 1909 tot 1911 had ook degemeente zoveel geld gekost, dat men nog steeds in de schuld zat.

Restauratiewerk bleef in het verslagjaar beperkt tot wat tweederangsmateriaal, maar ook dat was belangrijk, want de hele collectie werd voor het publiek uitgesteld. De hierbij afgedrukte foto geeft een goed voorbeeld van de daarbij gehanteerde in onze ogen chaotische opstellingsmethode. Toelichting bij het tentoongestelde materiaal was er niet, tenzij van een conciërge wiens historische kennis waarschijnlijk niet verder ging dan een aantal leuke anecdotes. Kritiek is gemakkelijk te geven. We mogen niet vergeten, dat alles wat we nu nog bezitten, danken aan de zorg van de mensen van toen.

Het aantal bezoekers voor 1917 lijkt ons laag: 449 die de normale prijs van 25 cts. betaalden, 77 in drie gezelschappen die de halve prijs betaalden en nog eens 750 op de drie goedkope zondagen, waarop het publiek voor een dubbeltje naar binnen mocht.

Ter vergelijking heb ik de bezoekersaantallen van enkele voorafgaande en volgende jaren opgenomen.

Jaar	25 ct	10 ct	groepen	totaal
1912	818	711		1529
1913	454			454
1914	224	?	900 *)	+ 1124
1915	300	18		318
1916	320	100?		+ 400
1917	449	570	77	1096
1918	291	665		956
1919	366	1281		1654
1920	410	665		1075

*) Gratis toegang voor de militairen die hier bij het uitbreken van de Wereldoorlog gelegerd werden.

Het blijkt dat het bezoekersaantal voor 1917 een normaal gemiddelde te zien geeft. Het hoge cijfer van 1912 werd veroorzaakt door de belangstelling voor het toen pas gerestaureerde gebouw en is dus abnormaal. Remmend op het bezoek werkte voor veel mensen de voor die tijd hoge toegangsprijs van een kwartje. Op de drie zondagen dat men voor een dubbeltje naar binnen mocht, kwamen er honderd mensen meer dan gedurende de hele rest van het jaar. Als dan ook het aantal dubbeltjeszondagen na 1917 wordt uitgebreid, gaat het bezoek met sprongen omhoog.

Merkwaardig is de terugval in 1920, terwijl men nota bene in dat jaar de verlaagde toegangsprijs ook voor een aantal zaterdagen had ingevoerd. Blijkbaar werkte hier een factor die in het jaarverslag onbesproken blijft. Zeer de vraag is het daarom, of het wel zo verstandig was na 1920 het aantal dubbeltjes-dagen te beperken, omdat zoals het verslag zegt "de belangstelling van Hoorn's burgerij nog niet groot genoeg is om een enigszins groot aantal "goedkope" dagen mogelijk te maken". Waarschijnlijk had de toegangsprijs voor het gehele jaar beter verlaagd kunnen worden.

De drempelvrees, vooral bij het minder-draagkrachtige publiek was aanzienlijk. Maar een museum in 1917 liet alleen maar zien, voerde geen actieve wervingspolitiek. Speciale tentoonstellingen hield men niet. Dat deden alleen de zeer grote broeders als het Rijksmuseum. Of men organiseerde iets in verenigingsverband zoals de expositie van het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap in 1917. Daar gingen overigens wel enkele topstukken uit de verzameling van het Westfries Museum naar toe.

Museumopstelling van toen.

Een kalm jaar dus. De belangrijkste aanwinst was het door commissielid Brouwer zelf vervaardigde scheepsmodel van de "Josua", het vlaggeschip van Hoorns zeeheld Pieter Floris, en nog steeds niet weg te denken uit de verzameling.

1917: een kalm jaar tussen de geldverslindende restauraties van 1909-'12 en het

hoogtepunt van 1919, waarin de Koningin een bezoek aan het Westfries Museum bracht "alwaar H(are) M(ajesteit) werd ontvangen door de leden onzer Commissie en rondgeleid door den Burgemeester en onzen secretaris".
Kom daar nu eens om.

H.W. Saaltink

„OUD-HOORN”

Vierde rapport van de jubileumcommissie

Nog een kleine tijd en het grootste deel van de jubileumviering zal al weer geschiedenis zijn geworden. "Oud-Hoorn" mag tot nu toe terugzien op een aantal zeer geslaagde jubileumactiviteiten.

Op 22 april 1982 werd de lezingencyclus afgesloten met een avond over de "moderne monumenten" in Hoorn. De heren J.M. Baltus en A. Boezaardschetsten ons met verve hoezeer het van belang is dat het weinige wat Hoorn nog rest uit modernere stijlperiodes in stand wordt gehouden. Via twee projectoren konden de aanwezigen tegelijkertijd kennis maken met oud-verbouw-vernieuwd-verknoeid. Deze simultaanpresentatie werd uiteraard bijzonder op prijs gesteld. Ook technisch werd er knap werd geleverd. Zelfs bouwtekeningen werden op het scherm vertoond.

Op eerdere avonden was reeds kennism gemaakt met de medische gebouwen te Hoorn en met de straks 100-jarige R.K. Kerk aan het Grote Noord, en via een uitstekende diaserie met de zo nodig aan herstel toe zijnde Noorderkerk.

De voorzitter van de jubileumcommissie sprak op de laatste lezingsavond een kort dankwoord uit. Daarin bracht hij naar voren dat er zeer veel werk is verzet om dit evenement te laten slagen. Publiek, sprekers, sprekers, huishoudelijke dienst, zij allen hebben hun steentje bijgedragen om er iets goeds van te maken. Met name mag ook grote dank worden gebracht aan de redacties van de te Hoorn verschijnende dagen weekbladen, die keer op keer alle medewerking hebben verleend om bijdragen te plaatsen inzake de jubileumviering.

Aan het hoofd van de C.A. Potterschool, de heer F.J. Aurik, werd een passend geschenk aangeboden voor het gebruik van de aula en ook de conciërge, de heer A.J. Benrath en zijn echtgenote, die zowel na de schooltijden als 's-avonds in touw waren om alles goed te laten verlopen, ontvingen een attentie.

Vrijdag 14 mei vond de derde jubileumactiviteit plaats en wel de wandeling langs de panden van de vereniging en langs die van Stadsherstel. Begunstigd door stralend weer en geleid door onze deskundige gidsen vertrok een groot gezelschap wandelaars vanaf het N.S. Station. Met interesse werd gekeken en geluisterd. Het pand Bierkade 10 was zelfs door de bewoners opengesteld voor bezichtiging. Daarvoor ook een zeer hartelijk woord van dank. Dit was een jubileumgave op zijn best. Dat Stadsherstel ook niet bij de stenen en zakken cement neerzit, bleek overduidelijk aan de werken, die plaatsvinden op het Achterom en aan de Ramen.

Bestuursleden zullen blij, doch wellicht ook zuchtend langs hun activiteiten zijn gelopen, die inzake het verkrijgen van toestemmingen en subsidies heel wat offers hebben gevraagd aan vrije tijd en handelen met groot inzicht. Hopenlijk weet de gemeente Hoorn dit soort activiteiten ook eens naar de juiste waarde te schatten. En leden van onze vereniging: doet in dit jubileumjaar eens uw best om mensen te interesseren voor "Oud-Hoorn". Er zijn nog veel meer mensen nodig om ons werk steun te verlenen. Omtrent de verdere activiteiten in de maanden juni t/m december wordt u weer ingelicht via ons blad en de plaatselijke pers. 65 jaar: oud genoeg om met enthousiasme door te gaan.

A. de Graaf,
voorzitter
Jubileumcommissie

Stadswandelingen „Oud-Hoorn” 1982

In samenwerking met de V.V.V. vinden dit jaar ook weer langzamerhand zeer bekende stadswandelingen plaats.

Op 18 juni de "Pietershofwandeling";
2 juli de "Statenpoort";
16 juli de "Klooster";
30 juli "Kerkepad";
6 augustus "Bossu";
20 augustus "Bontekoe" en
3 september "Oosterkerk".

Wilt u voor starttijden en startplaatsen vooral goed de plaatselijke persorganen raadplegen?

En verder gaarne tot ziens met uw bekenden, familieleden, nieuwe wijkbewoners enz.

A. de Graaf

EEN EEUW ST. CYRIACUS EN FRANCISCUS

Dit jaar, op 30 oktober a.s., bestaat de R.K. Kerk van St. Cyriacus en Franciscus aan het Grote Noord 17 in Hoorn honderd jaar. Uiteraard is de geschiedenis van deze parochiegemeenschap veel ouder. Gelukkig is er nog relatief veel bekend over de rijke roomse historie in onze Coenstad.

De redactie van het Mededelingenblad voor Katholiek Hoorn "Kerkklank" heeft de goede gedachte gehad voor de parochianen eens wat dieper in die geschiedenis te duiken en heeft daarvoor de heer J. Onstenk (bij de lezers van "Oud-Hoorn" zeker bekend) bereid gevonden eenserie artikelen te schrijven die in genoemd kerkblad zullen verschijnen. In het laatste nummer (jaargang 7, no. 6, van mei 1982) is het eerste deel van deze reeks opgenomen.

Voor al diegenen, die Hoorn en zijn gebouwen (en dus ook de kerken) een goed hart toedragen, is het een interessant en pakkend verhaal, temeer daar het hier gaat om een kerkgebouw, dat wel niet zo oud is, maar toch een stevige plaats inneemt in het stadsbeeld van Hoorn, beeldbepalend voor het oude Stadscentrum.

Onstenk begint zijn verhaal met de gebeurtenissen rond de brand van de oude parochiekerk van St. Cyriacus aan de Achterstraat en de directe gevolgen daarvan.

Hij gaat dieper in op een stuk vóór-historie van deze kerk en verstrekt al schrijvend een aantal historische gegevens over de katholieke gemeenschap van Hoorn en haar geestelijken in vroeger eeuwen. Hij belichtte eerste aanloop tot de bouw van een nieuwe, grotere kerk aan het Grote Noord.

Het leek me voor onze lezers een juiste gedachte op deze (komende) artikelenreeks te wijzen. Voor geïnteresseerden is wellicht nog een exemplaar van "Kerkklank" via een van de pastorieën te bemachtigen.

Ter herinnering: In "Oud-Hoorn", 3e jaargang, nr. 3, oktober 1981, publiceerde J. Onstenk een artikel over St. Cyriacus, de Stadspatroon (pag. 65 en 66).

J.L.N. Dijkstra

STADSBEELD

restauraties - wijzigingen - verval

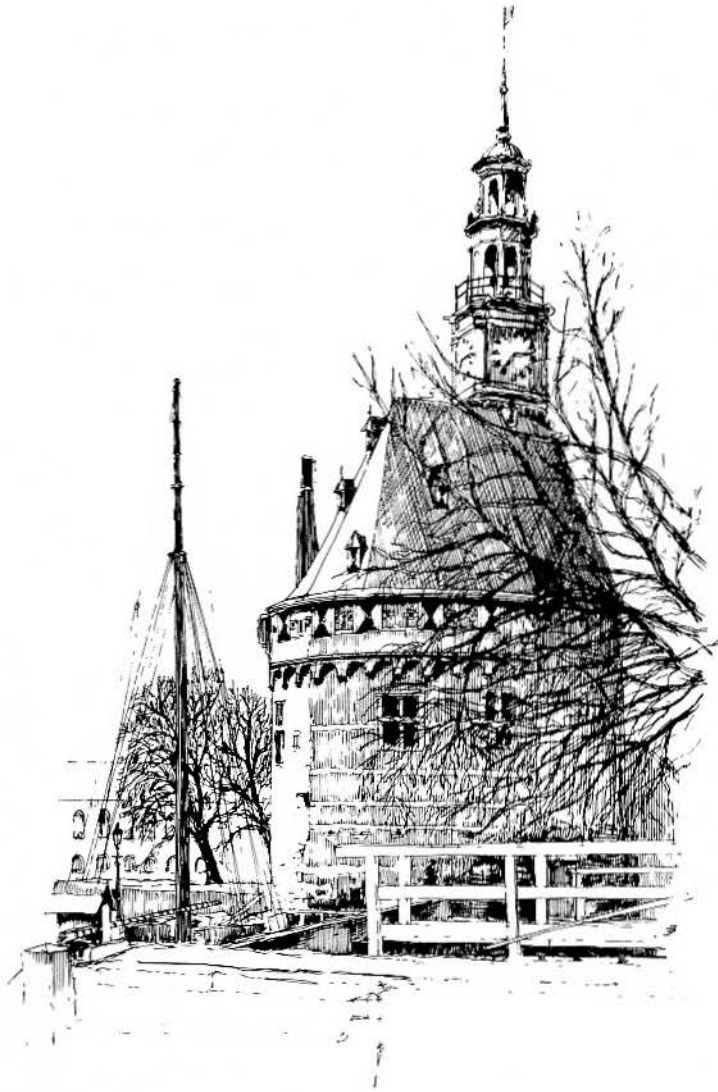
dd. 15 mei 1982

Grote Sluis (monument)

- Bij Hoofdtoren; plannen voor renovatie en/of nieuwbouw.

Hoofd 2 (monument)

- Hoofdtoren uit 1532; raakt in staat van verval.

Korenmarkt 4 (monument)

- Oud pakhuis; steeds meer in verval.

Korte Achterstraat 2 (monument)

- Kapel uit 1506 van het voormalige Mariaklooster; steeds meer in verval.

Muntstraat 4 (monument)

- Voormalig politiebureau; plannen voor herstel achtergevel.

Nieuwendam 36 (monument)

- Plan om dit pand te verbouwen tot drie woningen

Nieuwstraat 1

- Onderpui van gave Jugendstilgevel gesloopt.

West 62-64

- West 62 met zeventiende-eeuwse houtskelet zal worden gesloopt.

Zon 11 (monument)

- Zeventiende-eeuws woonhuis; steeds meer in verval.

Jeroenensteeg 3

- Zeventiende-eeuws huisje met origineel hout-skelet; plotseling gesloopt.

Kerkplein 39 (monument)

- Voormalig Sint Jansgasthuis uit 1563 (Boterhal) plannen voor herstel achtergevel.

Kleine Noord 11-13 (monument)

- Hoek Slijksteeg; met laat-middeleeuws hout-skelet, achterzijde open; steeds meer in verval.

Kleine Oostsluis (monument)

- Plannen voor renovatie en/of nieuwbouw.

Koepoortsweg 29 (monument)

- Achttiende-eeuws huis; steeds meer in verval.

J.M. Baltus

JUBILEUMLEZING 29 APRIL 1982

Op donderdagavond 29 april jl. besloot de heer Baltus, voorzitter van onze vereniging de jubileum-lezingenreeks. Hij werd bijgestaan door bestuurslid A. Boezaard.

De aandacht werd gevestigd op de bouwstijl omstreeks 1900. De aandacht werd gevestigd op de bouwstijl omstreeks 1900. Hierbij werden vele dia's getoond. De projectie geschiedde op twee afzonderlijke doeken. Een leuk idee. Men kon op hetzelfde moment zien hoe het toen was en nu is. Ook was het interessant tegelijkertijd de bouwtekening van het nog bestaande pand te bekijken.

Er werd o.a. het volgende naar voren gebracht. Sprekende over monumenten gaan de gedachten meestal uit naar de bouwwerken uit de middeleeuwen tot en met de 18e eeuw. Dat komt omdat in de vorige eeuw men nauwelijks in een eigen stijl bouwde. Er ontstond stijlnamaak zoals neo-gotiek, neo-renais-sance en neo-barok. Omstreeks 1900 kwam hier verandering in en ontstond de zgn. Jugendstil.

Het accent van de lezing lag op deze laatste stijl. De heren Baltus en Boezaard wilden hier de belangstelling voor kweken.

Een andere benaming voor Jugendstil is ook wel Art Nouveau. De term Jugendstil is afkomstig van het Duitse blad "Jugend" voor; het eerst verschenen in 1896 in München. Art Nouveau (Nieuwe Kunst) is ontleend aan een winkel in Parijs, genaamd "La Maison de l'Art Nouveau", geopend door een Duitser in 1895, de heer Bing.

Door de stromingen in het tijdschrift "Jugend" gepropageerd en door verkoop van artikelen in deze stijl in de winkel in Parijs werd later de benaming gebruikt. Er wordt ook wel van Liberty-stijl gesproken naar het Engelse warenhuis Liberty.

Men keek met wat minachting naar deze stijl. Men noemde het de vermicelli-stijl vanwege de golvende lijnen.

Met Jugendstil wilde men voorkomen de eerder genoemde neo-stijlen te gebruiken.

Men wilde origineel zijn en niet naäpen. Men zocht de inspiratie in de planten- en dierenwereld, zoals slingerplanten en de wilde wingerd. Ook het meisje met golvend haar werd in deze stijl opgenomen.

In Nederland had men nog een spottende uitdrukking, de slaolie-stijl. Dit ten gevolge van een tekening van de beroemde kunstenaar Jan Toorop, die in deze stijl een affiche ontwierp voor de Delftse Sla-oliefabrieken.

Een goed voorbeeld van Jugendstil is te vinden in Brussel in het Hortahuis. Horta was een Belgisch architect, die zijn huis in Brussel geheel in de Jugendstil liet bouwen.

Het is thans een museum. Het is een sprookjeskasteel, hetgeen ons in diverse dia's werd getoond.

In Antwerpen is ook zeer veel Jugendstil te vinden. Dit ontdekten we bij de dia's, gemaakt in de wijk Cogel-Osiley. Hier staat de ene luxueuze woning na de andere.

Tijdens de diaprojectie na de pauze lieten de heren Baltus en Boezaard ons de huizen in Hoorn zien die in deze stijl zijn gebouwd. Zeer vele huizen op de Koepoortsweg zijn uit deze tijd. Opmerkelijk zijn de prachtige deuren en portalen.

Bij de vergelijking van de pui van de apotheek "De Grote Gaper" aan het Kleine Noord, die nu gaat pronken in het Buitenmuseum in Enkhuizen was het betreurenswaardig te zien wat er voor in de plaats was gekomen.

Tot slot riepen de sprekers op aandacht te besteden en te blijven besteden aan hetgeen door onze voorvaders is gebouwd. Die aandacht mag best geld kosten.

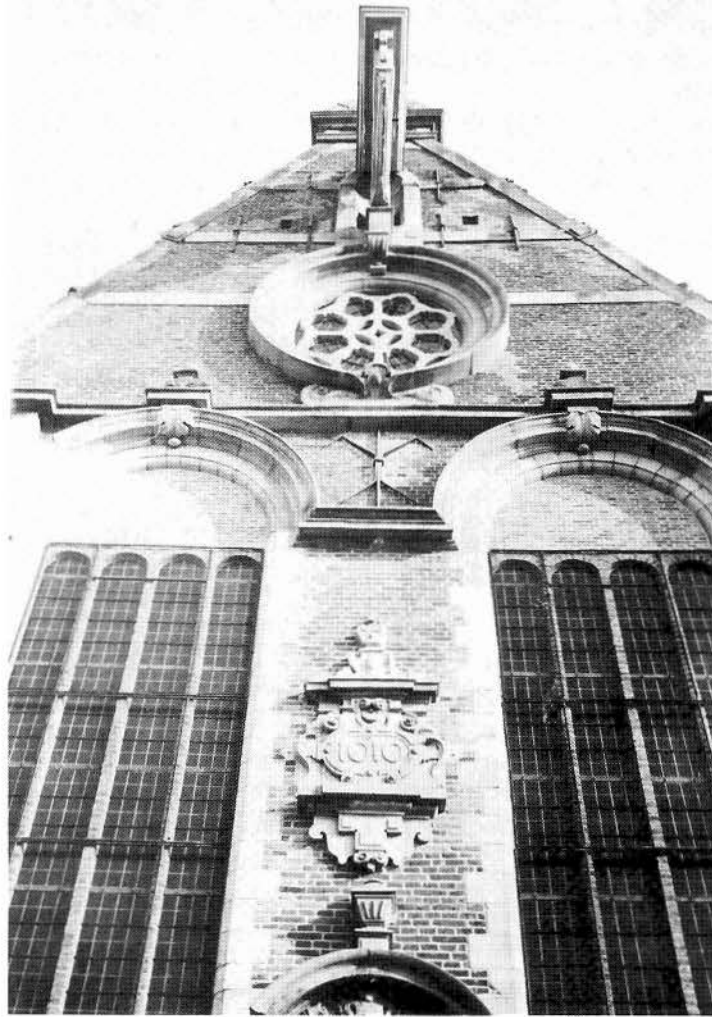
Als afsluiting werden dia's vertoond, waarop de panden afgebeeld waren in het bezit van onze vereniging.

Deze zijn gelukkig hierdoor zowel in ex-als interieur bewaard gebleven.

Hadden ze op het Grote Noord gestaan en te koop aangeboden, dan zou het uiterlijk nu niet te voorspellen zijn geweest.

Na afloop dankte de heer De Graaf ieder die aan het slagen van de lezingenreeks had meegewerkt.

DE OOSTERKERK IS OPEN

In 1956 werd de laatste kerkdienst in de Oosterkerk gehouden, 26 jaar later zou datzelfde kerkgebouw weer officieel in gebruik worden genomen, na een restauratieperiode van bijna vier jaar. Een historische gebeurtenis voor historisch Hoorn, dat gelukkig een van haar mooiste kerken weer in een glorieuze staat zag teruggebracht. De 7e mei van het jaar 1982 zal met gouden letters worden bijgeschreven in het levensboek van de Oosterkerk. Dankzij de inzet van velen is een resultaat verkregen dat werkelijk gezien mag worden, een juweel dat mooi is om naar te kijken, maar bovendien uitstekend geschikt voor het houden van allerlei evenementen op kerkelijk en cultureel gebied.

Uit archeologische onderzoeken, die tijdens de restauratie werden verricht is het vermoeden ontstaan, dat op dezelfde plaats waar nu de gerestaureerde Oosterkerk in al zijn "nieuwe" glorie is verzezen, al in de 15e eeuw een houten kapel moet hebben bestaan. Destijds werden nl. behalve grote hoeveelheden beenderen en skeletten ook muurresten en overblijfselen van een ruw afgewerkt vloertje aangetroffen, die vermoedelijk stammen uit die periode. Zie hierover ook "Oud-Hoorn" van juni 1981, 3e jaargang, nummer 2, pagina's 41 t/m 43, waarin door K. Korpershoek Jr. uitgebreid werd ingegaan op de archeologische onderzoeken, die toen in de kerk plaatsvonden.

In juni 1978 werd met de feitelijke restauratie begonnen door aannemer Woudenberg uit Ameide, die als laagste inschrijver uit de bus was gekomen. Maar vóór die tijd was er ontzettend veel werk verzet om het zover te kunnen laten komen. Het waren vooral (zonder aan vele anderen tekort te willen doen) Dirk Breebaart, Jan-Piet van der Knaap, John Lamers en Kor Korpershoek Jr., die van het begin een enorme inzet hebben getoond om hun ideaal te kunnen verwezenlijken, ieder uiteraard op zijn eigen terrein, met één gezamenlijk doel voor ogen.

Uiteraard mogen we bij dit alles natuurlijk niet de goede gaven vergeten van het grote

aantal donateurs van de Stichting Oosterkerk, die het mede mogelijk maakten het geheel ook financieel in goede banen te houden. En dan waren er natuurlijk de subsidies van Rijk, Provincie en Gemeente, die het overgrote deel van de restauratiekosten konden dekken. Veel activiteiten waren nodig om de benodigde eigen bijdrage op tafel te kunnen krijgen. Uiteindelijk werd maar liefst f 1.432.000,- bijeengebracht, een noodzakelijk en welkome aanvulling op de subsidiebedragen. De definitieve begroting kwam uit op f 6,5 miljoen! Alle begunstigers werden op regelmatige tijden door het Stichtingsbestuur van de vorderingen op de hoogte gehouden door middel van informatiebulletins, waarin de nodige wetenswaardigheden, maar vaak ook hartekreten om nog meer financiële medewerken voorkwamen. En met een voortreffelijk resultaat.

En toen was daar eindelijk de 7e mei 1982, het hoogtepunt en tevens het voorlopige eindpunt van al het werk dat door de Stichting in de loop der jaren was verzet. De restauratie was klaar, de kerk kon open. En ook dat gebeurde op een manier, die karakteristiek was voor de wijze van werken, die men van het stichtingsbestuur al gewend was. Een geweldig, goed georganiseerd gebeuren, passend bij de grote blijdschap van dat moment. Met als hoogtepunt de openingshandeling door zijne Koninklijke Hoogheid Prins Claus, die met zes ferme rukken aan een lang klokketouw het monumentale gebouw voor geopend verklaarde en daarmee bovendien het aloude kosterloon van zes schellingen verdiende. Er waren toespraken van de voorzitter van het stichtingsbestuur, de heer D. Breebaart, en de heer A. Willemsen uit Australië, die speciaal voor deze gelegenheid was overgekomen, nadat hij reeds een aantal jaren speciale rondleidingen voor buitenlanders in Hoorn had georganiseerd. Daar was ook de staatssecretaris van C.R.M., de heer H.A. de Boer, die lovende woorden sprak aan het adres van de stichting en als zijn mening gaf dat gedecentraliseerd beleid in de toekomst restauraties van belangrijke monumenten mogelijk moet blijven. De kersverse burgervader van Hoorn, de heer P. Janssens, zag het geheel in het breder perspectief van de totale stad Hoorn waar ten aanzien van restauraties nog al het een en ander zal moeten gebeuren: minstens 376 panden, waarvoor vorig jaar een tien-jarenplan is opgesteld. Overigens met alle financiële en organisatorische problemen van dien.

De officiële opening was een plechtigheid die slechts de vrijdagochtend inbeslag nam. De feestelijkheden waren daarmee echter nog niet teneinde. Op de daaropvolgende zaterdag en zondag werd een groots programma afgewerkt, waarmee uiting gege-

ven werd aan het multifunctionele karakter van het prachtige kerkgebouw. Op de zaterdag waren het diverse orkesten, muziekensembles en zangkoren, die opeenvolgend acte de presence gaven met gave uitvoeringen voor een stroom van publiek.

's-Avonds was er het officiële openingsconcert voor genodigde, met uitvoeringen van het Westfries Mannenkoor en de Philharmonia "Westfrisia" o.l.v. de dirigent André Kaart, met als solisten Rieuwert Blok, orgel, en Hélène Versloot, mezzosopraan.

Een stampvolle kerk schonk de uitvoerenden een ovationeel applaus.

Een herinnering aan dit concert is straks gemakkelijk te krijgen, want er werden van het geheel opnamen gemaakt, die op de plaat zullen worden vastgelegd. De opbrengst hiervan komt weer ten goede aan het onderhoudsfonds van de kerk.

Ook op zondag 9 mei waren diverse activiteiten mee te beleven. Allereerst een Oecumenische kerkdienst met medewerking van de Schola Cantorum o.l.v. Arnoud Lansdaal. Vanaf 12 uur 's-middags was er weer een keur van opvoeringen en uitvoeringen door o.a. Het Melodia Kwartet, de Musicalvereniging "West-Friesland", de Slagwerkgroep George van Heeteringen, de Hoornse Brassband en het muziekgezelschap "Souterliedekens". En dat alles tot 5 uur 's-middags. Een veelheid van klanken en melodieën, letterlijk voor elk wat wils.

Een voortreffelijk openingsweekend dus, maar daarmee is natuurlijk het activiteitenprogramma voor de komende zomer nog niet afgesloten. Het stichtingsbestuur heeft zicht ingespannen om continuïteit te geven aan de mogelijkheden die deze nieuwe ruimte te bieden heeft.

Vermeldenswaard zijn de plannen om de traditionele avondconcerten van de Johan Messchaert Stichting in de Oosterkerk te hervatten; gepland is tevens een concert van Simfonia op 26 juni, de orgeltocht van van Toer-in op 14 augustus, een koffieconcert op 10 oktober. Er zijn overigens nog veel meer plannen in de maak, maar daarover verschijnen te zijner tijd perspublicaties.

"Oud-Hoorn" is zeer verheugd over de voortreffelijke restauratie van een van de mooiste monumenten van Hoorn, maar zij is mede verheugd over het feit dat het een levend monument is en zal blijven met een multifunctioneel karakter; geschikt dus voor het organiseren van een grote verscheidenheid aan culturele en religieuze activiteiten. Dat zal zeker de betrokkenheid van Hoorns burgerij met dit gebouw versterken.

J.L.N. Dijkstra

DE HOORNSE ARCHIEVEN OMSTREEKS 1917

L. Hoogeveen

"Jaarlijksche toevoeging van stukken tot het archief behorende, had als naar gewoonte plaats. Onder het toezicht van den rijksarchivaris in deze provincie wordt de inventaris van het archief gedrukt".

Met deze twee simpele zinnen verantwoordden burgemeester en wethouders van Hoorn in het jaarverslag over 1917 hun zorg voor de Hoornse archieven. Hieronder wil ik met u nagaan hoe de ontwikkelingen in het archiefwezen hebben geleid tot de situatie in Hoorn omstreeks 1917.

Nederland

De omwenteling van 1795 betekende dat er een einde kwam aan vele rechten en privileges, die inde archieven hun neerslag vonden. De verschillende organen en instellingen beheerden voordien hun eigen archieven, die voor anderen ontoegankelijk waren. Nu het praktische nut van deze archieven was verdwenen, dreigden ze te worden verwaarloosd en vernietigd. De historici zagen echter een kans tot de archieven door te dringen, nu de strikte geheimhouding niet meer gold en drongen bij de overheid aan op maatregelen. Dat leidde in 1802 tot de benoeming van mr. Hendrik van Wijn tot archivaris. Hij kreeg aanvankelijk het beheer van alle staatsstukken tot 1648; later werden zijn bemoeienissen uitgebreid tot alle stukken van vóór 1795.

Van Wijn werd zo, met een korte onderbreking tijdens de inlijving bij Frankrijk, de eerste rijksarchivaris. Hij was sinds 1802 tevens archivaris van het gewest Holland. De eerste wettelijke maatregelen na het herstel van de onafhankelijkheid waren een soeverein besluit van Willem I van 1814, dat bepaalde dat alle staatsarchieven naar het Binnenhof moesten worden overgebracht, en een besluit van de minister van Binnenlandse Zaken van 1829, waarin de openbaarheid vande rijks-, provinciale en gemeentelijke archieven werd geregeld. De archivarissen mochten "allebij hun bekende en vertrouwde personen, die in het algemeen belang geschiedkundige nasporingen wenschen te doen" inzage in archiefstukken geven. De bezoekers werden echter niet tot de archieven zelf toegelaten, maar konden plaatsnemen in een afzonderlijk vertrek, waar de stukken, na te zijn gestempeld, door een "geëmployeerde" werden gebracht.

De archivarissen werd nadrukkelijk voorgeschreven de bezoekers bij hun nasporingen behulpzaam te zijn.

Deze eerste regeling van de openbaarheid van archieven bleef van kracht tot de Archiefwet van 1918.

De rijksarchivaris kreeg in de loop van de 19e eeuw kollega's in alle provinciehoofdsteden. Dit waren aanvankelijk provinciale funktionarissen, maar geleidelijk aan werd de rijksinvloed op de provinciale archieven zo groot, dat tussen 1877 en 1890 alle provinciale archivarissen rijksambtenaar werden. De rijksarchivaris in Den Haag kreeg in 1887 de titel algemeen rijksarchivaris.

Noord-Holland

De eerste gemeente-archivaris van Amsterdam, dr. P. Scheltema, als zodanig benoemd in 1848, werd twee jaar later tevens de eerste provinciaal archivaris in Noord-Holland. Scheltema verhaalt in zijn in 1873 gepubliceerde overzicht van de provinciale archieven, kaarten en boeken hoe hij de verschillende archieven had aangetroffen op de zolders van het Gouvernementsgebouw in Haarlem onder een grote hoeveelheid stro. Dat was in 1830 in de kazerne der kavalerie gebruikt door de plattelandsschutterij van Noord-Holland, die op de Belgische opstandelingen was afgestuurd.

Daarna is het stro tot tijdelijke bewaring overgebracht naar de eerdergenoemde zolders waarbij "geene behoorlijke afscheiding tusschen dit en het archief schijnt gemaakt te zijn", zoals Scheltema fijntjes opmerkt.

"In welke wanorde dit Archief zich bevond, toen het aan mijne zorg werd toevertrouwd, daarvan zal iemand naauwelijks zich een denkbeeld kunnen vormen, die niet met eigene oogen dien chaos van verwarring heeft aanschouwd.

Verbeeldt u eene groote massa boeken en papieren, loopende over eene tijdruimte van bijna drie eeuwen, waarvan de laatstgenoemde uit de dozen gerukt en uit de portefeuilles gesleurd, waarin zij vroeger geborgen waren, achteloos en ordeloos daar heen zijn geworpen. Daarbij is alles onder het stof als 't ware bedolven en met eene menigte stroo vermengd.

En wat nog het ergste is en de regeling der papieren het meest belemmerde, was de treurige ervaring, dat Hollanders en Franschen dit archief, als om strijd, hebben geplunderd, waardoor het onvolledig en eene volmaakte schikking daarvan bijna eene onmogelijkheid geworden is. Voorwaar: er was moed noodig, om zulk een werk met lust op te vatten, en kracht, om het met ijver voort te zetten."

Tot zover het relaas van Scheltema, die zijn werkzaamheden als provinciaal archivaris is begonnen met het scheiden van het stro en het papier, en dat laatste te ontdoen van het vuil en stof, waarmee het sedert vele jaren bedekt was. Scheltema had zijn handen dus voorlopig vol aan de provinciale archieven en kon pas in latere jaren aandacht gaan besteden aan de archieven van de gemeenten en waterschappen in Noord-Holland. Zijn treurige ervaringen met de provinciale archieven wekten de vrees, dat het met de archieven van de lagere overheden niet veel beter gesteld zou zijn. Naast Amsterdam waren lange tijd Haarlem (sinds 1857) en Alkmaar (sinds 1900) de enige gemeenten in Noord-Holland die een eigen archivaris hadden aangesteld.

Hoorn

Over de toestand van de Hoornse archieven licht ons het provinciaal verslag over 1851 in.

"Vóór 1846 verkeerde het archief in een zeer slechten toestand: groote hoopen papier, door lekkage en ongedierte beschadigd, lagen op de zolders verspreid, zonder dat het iemand mogelijk was daaronder eenigen wegwijzer te vinden. Met zeer veel moeite is het mogen gelukken in dien staat van verwarring eenige orde te brengen, en, voor zooveel de tijd zulks toelaat, houdt men zich thans met de nadere regeling en beschrijving van de gevonden archieven bezig."

De gemeenteraad van Hoorn besloot op 3 maart 1846 op voorstel van de burgemeester de ambtenaar aan het postkantoor J.A. van Viegen tegen een maandelijks vergoeding van f 25,-- de ordening van het stedelijk archief op te dragen.

Van Viegen, die ongetwijfeld evenals Scheltema eerst aan het puinruimen is geweest op de zolders van het stadhuis, vervaardigde overzichten van de registers en losse stukken in het stadsarchief. Toen hij in 1850 naar Den Helder vertrok had hij zijn werk niet helemaal kunnen voltooien. Het gemeentebestuur benoemde geen opvolger voor Van Viegen, maar liet het werk afmaken door secretarie-ambtenaren. Allengs werden de bemoeienissen van de provinciaal archivaris met de Hoornse archieven groter. Scheltema bracht verschillende inspektiebezoeken aan het stadhuis

en vervaardigde overzichten van de stukken die na het vertrek van Van Viegen nog waren ontdekt en van de charters.

De opvolger van Scheltema, rijksarchivaris C.J. Gonnet, begon in 1894 op verzoek van burgemeester Zimmerman met de inventarisatie van het oud-archief, op dezelfde wijze als hij dat voor Enkhuizen had gedaan. Er was behoefte ontstaan aan een meer systematische beschrijving van het archief, terwijl verspreiding in druk de raadpleging zou bevorderen. Bij de burgemeester zal ongetwijfeld het prestige van de stad ook een rol hebben gespeeld en bovendien mocht Hoorn niet bij Enkhuizen achterblijven. Zimmerman schreef later in een brief: "De heer Gonnet werkte ten stadhuis met groote tusschenpoozen, daar Z.Ed. ook het archief van Enkhuizen inventariseerde, dat vóór ging en toen ook gereed kwam. Meermalen was hij intusschen mijn gast aan het dejeuner".

Het duurde tot 1918 voor de inventaris in druk kon verschijnen. Gonnet, die bij de inventarisatie door zijn medewerker R.D. Baart de la Faille werd bijgestaan, had in dezelfde periode verscheidene andere archieven onder handen, zodat het werk slechts langzaam vorderde. Af en toe ging er uit Hoorn een brief naar Haarlem om te vragen hoe het ermee stond.

C.J. Gonnet, rijksarchivaris in Noord-Holland 1886-1920.

Naast het beschrijven van de registers en losse stukken vormde vooral de beschrijving van de charters een omvangrijke taak. Men beschreef niet alleen de originele, op perkament geschreven en gezegelde akten, maar maakte ook uittreksels van de middeleeuwse akten, waarvan nog slechts afschriften bekend waren. Daartoe zijn vele privilege- en keurboeken doorgewerkt.

De inventarisatie geschiedde op kosten van het rijksarchief. Het rijk verleende de gemeente voorts een subsidie van f 500,-- voor de kosten van het drukken van de inventaris, f 1.340,-- bij een oplage van 300. De minister van Binnenlandse Zaken verlangde in ruil daarvoor 50 exemplaren van de inventarisatie. De gemeenteraad stelde op 21 mei 1912 en 30 juli 1918 het geld beschikbaar.

De laatste nog in Haarlem berustende archiefstukken werden in juni 1919 naar Hoorn teruggezonden, waarna Gonnet met een van zijn ambtenaren op het stadhuis de archiefstukken nummerde en op volgorde zette. Het archief werd geplaatst op de zolder boven de raadzaal. De gemeentearchitect kreeg op 1 mei 1920 opdracht de archiefbewaarpplaats meteen deur te doen afsluiten en de zich daar bevindende stellingen te voorzien van eenvoudige gordijnen.

Bij de nadering van de voltooiing van de inventarisatie besloot de gemeenteraad op 11 februari 1913 in beginsel tot de aanstelling van een archivaris. Het gemeente-

bestuur was van mening dat na de terugkeer van het archief uit Haarlem maatregelen dienden te worden getroffen om het onder voortdurend deskundig toezicht en beheer te plaatsen. Ook voor het nieuw-archief van na 1813 werd een meer geregeld en "zaakkundig" toezicht hoogst wenselijk geacht.

De werkzaamheden van de gemeentesekretaris waren te veelomvattend geworden om nog dagelijks voor het archief te kunnen zorgen; hetzelfde gold voor de sekretarie-ambtenaren.

Na de burgemeesterswisseling in 1913 vonden enige besprekingen plaats tussen het gemeentebestuur en rijksarchivaris Gonnet over de praktische uitwerking van dit principebesluit. Van deze besprekingen is helaas niets op papier gezet, zodat we in het onzekere blijven over het verloop daarvan. Feit is dat van de mooie voornemens niets is terechtgekomen.

"Het zoude een geoorloofde weelde-uitgave voor Hoorn genoemd kunnen worden", zo schreef ongetwijfeld kapelaan Roozen in een bespreking van de inventaris van Gonnet en Baartde la Faille in Onze Courant, "wanneer de Vreedschap eens besluiten mocht, om het Archief in een flinker gebouw met werkkamers onderdak te brengen en daarbij een gesalarieerd ervaren archivaris aan te stellen. Maar zulks zal voorlopig nog wel tot de vrome wenschen blijven behooren." Dat had de kapelaan en eerste sekretaris van "Oud-Hoorn" goed gezien: pas in 1977 werd zijn vrome wens vervuld.

wordt vervolgd

Titelpagina van de inventaris van Gonnet, 1918.

Recensie, vermoedelijk van L. Roozen, van de inventaris van Gonnet in Onze Courant van 29-11-1918.

Den minnaars van de geschiedenis van Hoorn zij er dan te dezer plaatse op gewezen, welk een hoogst belangrijk werk dezer dagen is verschenen, n.l. de Inventaris van het Archief der Stad Hoorn, door C. J. Gonnet, met medewerking van R. D. Baart de la Faille.

Ontzaggelijk groot is de rijkdom van het Hoornsche Archief, dat opgeborgen is boven de zoldering van de Raadszaal, onder de oude bekapping van de kapel van het St. Caecilia-klooster aan de Nieuwsteeg.

Een uitgebreide collectie van stadsrekeningen, privilegiën, stedelijke keuren, brieven en schetboeken, wordt daar bewaard.

Maar bijzonder wordt in de Inleiding van dit werk gewezen op de honderde charters, waardoor de middeleeuwse kerkelijke toestanden en de waterstaat worden toegelicht.

Voor echte liefhebbers is er een materiaal te verwerken, waarmede jaren van arbeid kunnen gemoeid zijn.

Het zoude een geoorloofde weelde-uitgave voor Hoorn genoemd kunnen worden, wanneer de Vreedschap eens besluiten mocht, om het Archief in een flinker gebouw met werkkamers onderdak te brengen en daarbij een gesalarieerd ervaren archivaris aan te stellen.

Over oude klokken te Hoorn (III)

J. C. Kerkmeijer

Evenwel, de restauratie-werken aan den genoemden toren in September aangevangen, hadden één betreuenswaardig gevolg. Na de verwijdering van het oude houtwerk, bleef de groote klok, wier omvang niet toelaat haar door de openingen in de torenspits naar binnen te brengen, zoodat de toren feitelijk eromheen gebouwd moet worden, op haar plaats, staande op de niet geamoveerde onderste verdieping en bevestigd aan den voor de verbouwing benodigden steiger. Dan - degeweldige storm van 30 September spotte met de genomen voorzorgsmaatregelen en wierp de klok van haar verheven standpunt naar beneden.

Weinig egoïstisch, viel zij niet op of door het dak der kerk, wat haar behoud had kunnen zijn, maar kwam in één val op straat naast gebouw terecht, waar zij in meerdere stukken brak.

Zeer betreuren wij den ondergang van dit merkwaardige gietwerk, dat blijkens het randschrift in 1496 (dit moet zijn: 1596) door Wilm Wegewart werd vervaardigd.

Evenwel, zij zal als een Phenix uit haar asch herrijzen.

De Gemeenteraad besloot haar in den ouden vorm en onder gebruikmaking van het oude metaal te doen hergieten. Vooraf werd door den heer G. Lückens, alhier, een gipsen afgietsel van de klok vervaardigd, dat in ons Museum is geplaatst. De herstellingswerken aan den toren moesten toen echter worden uitgesteld. Immers, zooals hierboven gezegd, eerst moet de klok er weer zijn voordat de toren daaromheen kan worden ge-

bouwd. In ons verslag over 1912 hopen wij de voleindiging dezer restauratie te kunnen vermelden, welke opnieuw een blijk zal zijn, hoe men hier, met eerbied voor de schoone voortbrengselen van den "ouden tijd", onder eendrachtige samenwerking (want ook Kerkmeesters zijn voornemens dit kerkgebouw inwendig te doen restaureeren) tracht te behouden, wat er smaakvols en merkwaardigs ons overbleef uit het groot verleden onzer goede stad."

In het verslag van het West-Friesch Museum over 1912 lezen we:

"De restauratie van den toren der Ooster- of St. Antoniuskerk door Hoorn's Gemeentebestuur in 1911 aangevangen, maar tijdelijk onderbroken door den val en het breken der groote klok, werd, na hergieting van die klok in den ouden vorm en onder gebruikmaking van het oude metaal door Gebr. Van Bergen te Heiligerlee, voortgezet en ten einde gebracht.

De toren staat nu weder in zijn volle schoonheid daar en kan thans opnieuw gedurende lange jaren een sieraad blijven van het kerkgebouw en van onze stad."

Juriaan Spruyt beschrijft deze klok als volgt: "'t Heelslag door Willem Wegewart Ao 1590 (1596) Orgeltoon G. weegt 1600 pond; is Wijt 3 voet en 9 duym."

De andere in den Oosterkerktoren aanwezige klok is ouder. Juriaan Spruyt schrijft: "Die van 't halfslag is door Ruoldus Butenduc. Orgeltoon F. weegt 300 pond, is wijt 2 voet en 1½ duym."

wordt vervolgd

